

El proper pas per a l'Educació Especial: Cal donar suport a la creació de pràctiques inclusives?*

Mel Ainscow

En aquesta ponència defenso que el camp de l'Educació Especial afronta noves oportunitats per continuar endavant amb l'objectiu històric de tractar les necessitats dels estudiants que es veuen marginats pels sistemes educatius actuals. Un simple cop d'ull a la història ens recorda que, en alguns països, els professionals de l'Educació Especial del segle XIX defensaven i promovien que s'atorguessin recursos als infants i joves que quedaven exclosos dels plans educatius. Els governs estatals i les autoritats locals van trigar moltíssim a assignar aquests recursos. Cal destacar, per exemple, que fins al 1970 a Anglaterra no es va considerar que el grup d'estudiants titllats de tenir «serioses dificultats d'aprenentatge» tinguessin cap dret a l'educació.

Igualment, a molts països els recursos dedicats als infants amb dificultats a l'escola ordinària van augmentar després de reconèixer de mica en mica que determinats alumnes eren marginats dins dels plans educatius del moment i que fins i tot en alguns casos n'eren exclosos. A mesura que es van anar ampliant aquests recursos durant la darrera part del segle XX, també es va insistir més en el concepte de la integració, i els educadors especials procuraven trobar maneres de donar suport als grups que fins aleshores eren desplaçats per tal que trobessin un lloc dins les escoles ordinàries.

Podem dir, doncs, que el nou èmfasi en l'educació inclusiva no és sinó un altre pas endavant en aquest camí històric. Ara bé, s'ha de reconèixer que es tracta d'un pas decisiu, ja que ara l'objectiu és transformar l'escola ordinària de manera que pugui donar resposta a tots els estudiants. Aquest enfocament fa necessària la implicació activa dels qui poden fer canviar l'estat de la qüestió i, en aquest sentit, a tot el món van sorgint projectes engrescadors a mesura que els governs fan seu el concepte de les Nacions Unides: «Educació per a tots».

El treball que he portat a terme procura de fer aportacions a la creació de pensament i de pràctiques amb relació a aquests avenços, sobretot en l'àmbit de la classe i de l'escola. Durant molts anys he treballat de prop amb grups escolars al meu país i a l'estranger (també a l'Estat espanyol), uns grups que han procurat d'avançar cap a formes de treball més integradores. Crec que el meu rol d'amic crític d'aquestes escoles ha de consistir en ajudar-les a aprendre de la pròpia experiència i, en fer-ho, a indicar pautes i exemples pràctics que puguin servir a d'altres que es proposen objectius similars. Així, doncs, la meua intenció no és la de proposar «receptes» que es puguin aplicar de forma universal, sinó més aviat suggerir «ingredients» que després es puguin analitzar.

A tall d'exemple, el meu treball actual mira d'encaixar amb les següents idees, unes idees que he formulat després d'observar el que s'ha fet a les escoles:

* Ponència presentada a les 5enes Jornades Tècniques d'Educació Especial. Octubre de 2000. Organitzades per APPS (Federació Catalana Propersones amb Retard Mental). [Traducció de Josep M. Figueras].

Començar amb el coneixement i les pràctiques actuals

Per experiència, he vist que majoritàriament les escoles tenen més coneixements dels que porten a la pràctica. Per tant, el treball l'ha d'impulsar un millor aprofitament dels coneixements actuals i de la creativitat en un context concret. D'aquesta manera, cada cop he treballat més al costat del professorat que han disposat de fórmules per analitzar les pràctiques. El punt més important se centra en el detall de les intervencions a classe i en la manera com es poden adaptar per tal de provocar que els estudiants s'hi involucrin i participin més.

Considerar que les diferències són oportunitats d'aprenentatge

Sembla que, per readaptar les fórmules actuals, cal un procés d'improvisació en què el professorat ha de reaccionar davant les diverses maneres de respondre que tenen els components de la classe. El professorat amb més experiència saben que això suposa haver d'aplicar coneixements tàcits adquirits amb anys d'aprenentatge i basats en la pràctica. Es pot considerar que els alumnes que fins ara no encaixaven en les fórmules actuals donen «sorpreses»; és a dir, que reaccionen d'una manera que convida a improvisar encara més. Tot això implica veure les diferències des d'un punt de vista més positiu, tot i que és difícil mantenir-s'hi ferm en entorns on no es dona suport al professorat o se l'amenaça.

Analitzar què és el que atura la participació

Per tant, si analitzem aquestes pràctiques també cal avaluar si contenen aspectes que actuen com a obstacles quant a la participació. Novament sembla que cal enllaçar-ho amb aspectes concrets de la interacció a classe. L'experiència ens diu que alguns alumnes reben «missatges» del professorat que els suggereixen que no se'ls valora com a estudiants. Així doncs, els nous processos han d'incloure sistemes que serveixin per identificar els obstacles que troben alguns estudiants i que ajudin a tractar-los d'una manera decidida. En aquest sentit, les opinions de l'alumnat demos-

tren que són una font de proves prometedora per despertar el debat.

Fer servir els recursos disponibles per donar suport a l'aprenentatge

Al cor dels processos que hem descrit fins ara, s'ha posat l'èmfasi en aprofitar millor els recursos, sobretot els humans, per tal d'aconseguir entorns de classe més acollidors i vius. Les possibilitats són immenses, des de maneres de treballar que aprofitin millor els individus fins a una millor col·laboració entre el professorat, el personal no docent, els pares i, naturalment, els alumnes. Per exemple, tenim proves clares per argumentar que si s'aprofita la col·laboració entre un infant i un altre, es pot aconseguir una classe més integrada i es pot fer que millorin les condicions per a tots els seus components.

Crear un llenguatge de pràctiques

No és gens fàcil animar el professorat a fer experiments per tal de crear pràctiques més integradores, sobretot en entorns on les fórmules de suport mutu són poques. En aquest sentit, el sistema de l'escola tradicional, en el qual el professorat no té gairebé mai l'oportunitat d'observar la pràctica dels altres, representa un veritable obstacle per avançar. En concret, fa difícil que els mestres i les mestres creïn un llenguatge comú de pràctiques que els permeti de compartir idees i que reflecteixi els seus estils de treball. És força evident que l'evolució cap a la creació de pràctiques més àmplies va associada a les possibilitats que tingui el professorat d'assistir a les classes d'altres companys de treball. Un altre aspecte que promet ser molt útil és el debat sobre classes enregistrades en vídeo.

Crear un entorn que animi a arriscar-se

A diferència de la majoria dels treballadors, els mestres i les mestres han de treballar davant d'un públic. Si demanem als companys de treball que facin més experiments durant les pràctiques, els estem animant a prendre riscos. Els aspectes que estic estudiant fan necessari un entorn de treball on es doni suport a

aquest procés de prendre riscos. Això explica perquè la forma en què es faci el canvi representa un factor tan decisiu a l'hora de crear condicions que promouguin la proliferació de pràctiques més integradores. En aquest sentit, sembla que un dels ingredients necessaris és el fet que ha de millorar la col·laboració dins la comunitat escolar.

Aquestes sis idees duen implícita una definició de treball d'allò que s'entén per pràctiques inclusives. Suposa crear una cultura escolar que es preocupi per concebre sistemes de treball que procurin reduir els obstacles que fan que els estudiants deixin de participar. Tal com he dit abans, es pot veure com una aportació important per a la millora general de l'escola.

Per tant, on encaixa el camp de l'Educació Especial dins d'aquest plantejament? Tenim algun rol i, si és així, quin és? Estic convençut que podem fer una aportació important i que, per fer-la, cal que participem més directament en l'evolució del sistema educatiu. És precisament això el que vull dir quan parlo del «gran pas» cap al concepte de pràctiques inclusives.

Dins d'aquest plantejament, el camp de l'Educació Especial hi té una tradició d'especial importància. Si rumio sobre els millors entorns d'Educació Especial que he conegut, incloent-hi algunes escoles especials amb les quals he treballat i treballa, sempre sembla que comporten una manera particular de treballar. Bàsicament, això implica crear una cultura per solucionar problemes en què els afectats aprenguin a fer servir l'experiència i els recursos dels altres per trobar maneres millors de superar els obstacles per a l'aprenentatge. Jo crec que es tracta del millor regal que la comunitat de l'Educació Especial pot fer al moviment que avança cap a formes educatives més inclusives.

Referències bibliogràfiques

- AINSCOW, M. (1999). *Understanding the Development of Inclusive Schools*. Londres: Falmer.
- AINSCOW, M., FARRELL, P., TWEDDIE, D.A. (1999). *Effective Practice in Inclusion and in Special and Mainstream Schools Working Together*. Londres: Department for education and Employment.
- AINSCOW, M. [et al.] (1994). *Creating the Conditions for School Improvement*. Londres: Fulton.
- BALSHAW, M. (1999). *Help in the Classroom*. Londres: Fulton.
- BOOTH, T. i AINSCOW, M. (ed.). (1998). *From Them to Us: An International Study of Inclusion in Education*. Londres: Routledge.
- CLARK, C., DYSON, A., MILLWARD, A. (ed.). (1995). *Towards Inclusive Schools?* Londres: Fulton.
- CLARK, C. [et al.] (1999). «Theories of inclusion, theories of schools: deconstructing and reconstructing the «inclusive school»». *British Education Research Journal*, núm. 25, p. 157-177.
- CSIE (2000). *The Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education.
- HART, S. (1996). *Beyond Special Needs: Enhancing Children's Learning Through Intuitive Thinking*. Londres: Paul Chapman.
- HUBERMAN, M. (1993). «The model of the independent artisan in teachers' professional relationships». Dins J.W. LITTLE i M.W. McLAUGHLIN (ed.). *Teachers' Work: Individuals, Colleagues and Contexts*. Nova York: Teachers College Press.
- SCHON, D.A. (1987). *Educating the Reflective Practitioner*. San Francisco: Jossey - Bass.
- SKRTIC, T.M. (1991). «Students with special educational needs: artifacts of the traditional curriculum». Dins M. AINSCOW (ed.). *Effective Schools for All*. Londres: Fulton.

Mel Ainscow és professor i degà de recerca a la Facultat de Magisteri de la Universitat de Manchester, al Regne Unit. Mel.Ainscow@man.ac.uk

---